

REVITALIZÁCIA KRAJINY 2011

Do programu revitalizácie krajiny sa v roku 2011 zapojilo 488 obcí a miest, vytvorilo sa pritom viac ako 7 700 sezónnych pracovných miest.

V roku 2010 bol spustený Program revitalizácie krajiny a integrovaného manažmentu povodí Slovenskej republiky, ktorý významne rozšíril možnosti uplatnenia stavebných strojov a mechanizácií v procese revitalizácie krajiny pri zvyšovaní jej retenčnej schopnosti a realizácii opatrení zameraných na znižovanie vodnej erózie pôdy. Drvivá väčšina opatrení sa realizuje s použitím miestnych materiálov, ako sú drevo, hlina a kameň. Z uvedených dôvodov tieto opatrenia nepredstavujú žiadnu záťaž pre okolité životné prostredie. Opatrenia v programe si kladú za cieľ posilnenie prevencie pred povodňami, ako aj na zabezpečenie znižovania rizík vysušovania krajiny, lepšie hospodárenie s vodou v krajine, ochranu pôdneho fondu a zníženie rizík vodnej erózie pôdy. Praktické terénne, ako aj systémové opatrenia, ktoré program zavádza, rozširujú doterajšie nástroje environmentálnej politiky, či už v oblasti vodného hospodárstva, pôdohospodárstva, lesného hospodárstva, alebo v oblasti územného a stavebného rozvoja.

Skúsenosti získané zo štartovacích projektov v 23 obciach ležiacich v povodiach riek Ondava, Torysa, Hornád, Váh a Kysuca v roku 2010 predstavovali odrazový mostík a motivovali množstvo obcí, pravidelne postihovaných lokálnymi povodňami, aby sa o program revitalizácie krajiny začali intenzívne zaujímať. V marci 2011 vláda spracovala a schválila prvý realizačný projekt programu revitalizácie krajiny, do ktorého sa na základe výzvy prihlásilo až 833 obcí, z ktorých na základe splnenia stanovených kritérií bolo do projektu zaradených 190 obcí. Práce v rámci tohto projektu boli už vykonané a ukončené v októbri 2011 a zo záverečných správ a porealizačného zamerania vyplýva, že kapacita vybudovaných vodozádržných zariadení presahuje 6 mil. m³. Na projektoch v jednotlivých obciach si našlo prácu až 2 500 uchádzačov o zamestnanie evidovaných na regionálnych úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny a prácu získalo ďalších 1 000 pracovníkov

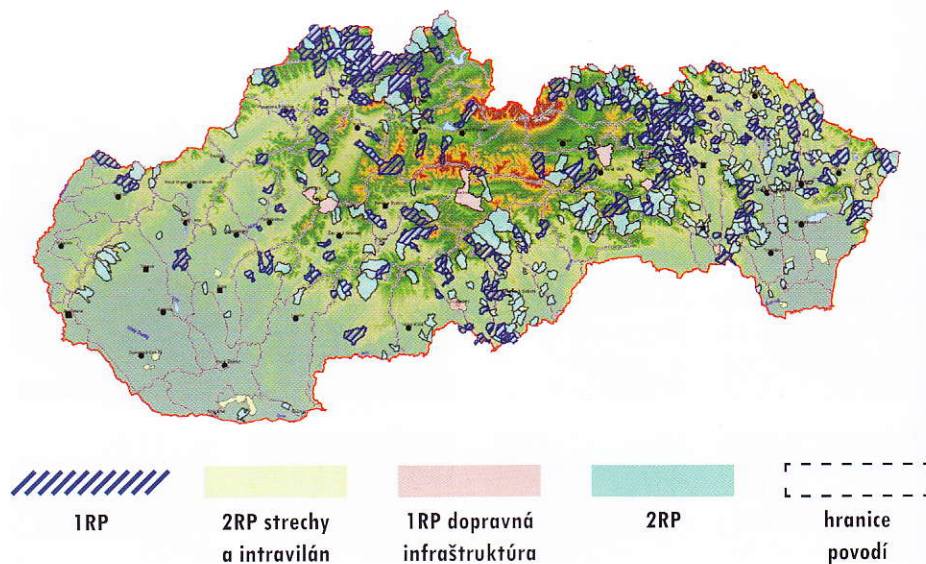
najmä na strane zhotoviteľov a obcí.

V čase ukončenia prvého realizačného projektu, teda v októbri 2011, sa rozbehol už aj druhý realizačný projekt programu revitalizácie krajiny, ktorý má prebiehať až do marca tohto roku. Druhý realizačný projekt umožnil ďalším 354 obciam z celkového súboru 634 prihlásených obcí aktívne participovať na protipovodňovej prevencii svojho katastra. Cieľom tohto realizačného projektu je vybudovať projekty revitalizácie poškodenej časti lesnej, poľnohospodárskej a urbánnej krajiny v celkovom objeme 3,5 mil. m³ dažďovej vody. Aj v rámci druhého realizačného projektu bolo možné zamestnať viac ako 3 500 uchádzačov o zamestnanie v rámci príslušných ustanovení zákona o službách zamestnanosti a ďalších viac ako 700 pracovníkov v službách zhotoviteľov a obcí. Tento projekt umožní tiež podporu revitalizácie poškodenej časti a ochranu intravilánov 20 obcí v priebehu roku 2012.

Veľký záujem obcí zapojiť sa do prvého a druhého realizačného projektu programu revitalizácie krajiny, ako aj doteraz dosiahnuté výsledky potvrdili vhodne nastavenú stratégiu implementácie

programu do jeho konkrétnej realizačnej podoby a tiež dobrý základ pre využitie získaných skúseností a ich technologické rozvinutie aj v ďalších realizačných projektoch. Uplatnili sa rôzne druhy revitalizačných opatrení. Aktéri projektov v jednotlivých obciach získali nové zručnosti a remeselný fortieľ pri budovaní vodozádržných prvkov. V mnohých obciach bolo možné sledovať postupné zvyšovanie kvalifikačnej úrovne takzvaných vodných pracovníkov, ktorí sa v prvom realizačnom projekte iba zaškoľovali a v druhom už vystupovali v pozícii vodných majstrov, nadobudli teda novú kvalifikáciu priamo v teréne a títo pracovníci právom očakávajú, že nadobudnuté zručnosti budú môcť využiť aj v budúcnosti. Medzi efekty opatrení, ktoré program prostredníctvom jednotlivých realizačných projektov zavádza, patrí teda nielen znižovanie povodňových rizík, ale aj rizík sucha, znižovanie vodnej erózie pôdy, podpora obnovy biodiverzity územia a plošné zvyšovanie odolnosti územia na extrémny počasie. Revitalizácia krajiny tak predstavuje komplexný prístup k obnove ekosystémových funkcií krajiny.

Obce zaradené do prvého (1RP) a druhého (2RP) realizačného projektu Programu revitalizácie krajiny a integrovaného manažmentu povodí Slovenskej republiky pre rok 2011

V súčasnosti je pripravený na rokovanie vlády návrh tretieho realizačného projektu programu revitalizácie krajiny, do ktorého bude vzhľadom na disponibilné finančné prostriedky zaradených zhruba 300. Špecifikom tohto tretieho realizačného projektu je aj podpora revitalizácie intravilánov obcí prostredníctvom zbierania dažďovej vody zo spevnených a zastrešených plôch do takzvaných zelených zón, pretože práve spevnené a zastrešené plochy intravilánov miest a obcí významne prispievajú k povodňovým rizikám. Odkanalizovanie dažďových vôd z intravilánov miest a obcí zároveň prispieva k produkcii tepla do atmosféry, zhoršuje mikroklimu a posilňuje priestorovú zmenu rozdelenia zrážok.

Drvivá väčšina zhotoviteľov pri realizácii jednotlivých projektov efektívne využívala rôzne druhy stavebných strojov a mechanizácie, v lokalitách ťažko dostupných pre mechanizmy sa však uplatnila najmä manuálna práca vodných robotníkov. V anketovom prieskume, ktorým sa mali zistiť názory obyvateľov dotknutých obcí na projekty revitalizácie ich katastra, ako aj z priamych kontrol v jednotlivých obciach vykonávaných zamestnancami útvaru splnomocnenca, často zaznieval názor, že v minulosti bolo bežné, že sa podobný typ opatrení pravidelne vykonával, a to bez vybavovania akýchkoľvek povolení a legislatívnych úprav, len s využitím miestnej pracovnej sily a zvierat, ktoré chovali dedinskí gazdovia. Z prieskumu tiež vyplýva, že obyvatelia týchto obcí vítajú program revitalizácie krajiny, ktorý vybudovaním vodozádržných prvkov pomôže ochrániť ich obec pred prívalovými vodami a nánosmi bahna a štrku, ale zaregistrovali už aj postupný proces skultúrňovania prostredia v okolí ich obce, likvidáciu drobných čiernych skládok, spojzadenie poškodených úsekov lesných a poľných ciest, čo umožnilo v niektorých obciach obnovenie turistických chodníkov a vybudovanie oddychových zón a zvýšenie estetickej úrovne prostredia. Menej nadšenia a pozitívneho ohlasu pre program revitalizácie krajiny prejavovali však správcovia vodných tokov a niektoré štátne organizácie či miestne orgány životného prostredia, a to aj napriek pravidelným stretnutiam s predstaviteľmi týchto inštitúcií, na ktorých sa riešili problémové otázky. Prekážkou dosiahnutia odborného konsenzu je vyhranení rezortný prístup a ťažké prekonávanie tradičných

PREHĽAD OPATRENÍ

Prehľad revitalizačných opatrení zameraných na zvyšovanie vodozádržnej kapacity lesopoločnosťárskej krajiny, zrealizovaných v rámci 1. a 2. realizačného projektu Programu revitalizácie krajiny a integrovaného manažmentu povodí Slovenskej republiky (máj až december 2011).

Prehľad opatrení vo forme obrazovej dokumentácie. V rámci dvoch realizačných projektov sa v roku 2011 vytvorilo v krajine približne 80 000 vodozádržných prvkov rôznej typológie, prevažne s využitím miestnych materiálov – dreva, hliny a kameniva.

Nová Bystrica

Brehy

Nová Bystrica

Hlohovec

Orlov

Matysová

Oščadnica

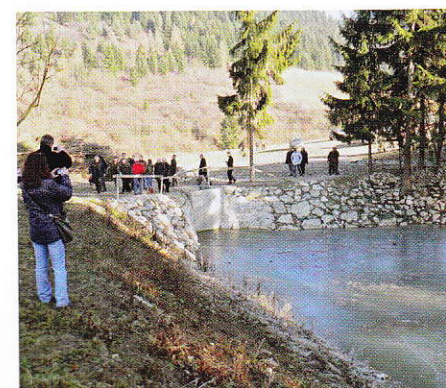
Oščadnica

Radôstka

Rudno nad Hronom

Snežnica

Ožd'any

Nižný Slavkov

Jarovnice

Ždiar

postupov a odporu ku všetkému, čo by mohlo priniesť nový pohľad na starostlivosť o zdevastovanú krajinu.

Východiskom na prekonanie tohto stavu by mal byť návrh systémových opatrení programu revitalizácie krajiny, ktorý je v súčasnosti v štádiu prípravy. Skúsenosť ukazuje, že súčasné právne normy sa zameriavajú najmä na reguláciu pretvárania krajiny, zmien krajiny, prípadne zvyšovania záťaží životného prostredia a len v malej miere sa rieši tzv. reverzná činnosť, teda revitalizácia krajiny a jej ekosystémov vrátane obnovy vegetačného krytu územia a obnovy schopnosti krajiny zadržiavať vodu, najmä dažďovú. Návrh systémových opatrení vychádza z analýzy rozhodujúcich rezortných právnych noriem, analýzy súčasného stavu ekosystémov krajiny a praxe v manažmente povodí a krajiny. Systémové nástroje zahŕňajú zavedenie adresnej zodpovednosti vlastníkov pôdy a motivačno-sankčných väzieb za stav ekosystémov krajiny a zvyšovanie alebo znižovanie rizík v povodiach.

Namiesto resumé možno v krátkosti konštatovať, že program revitalizácie krajiny so svojimi realizačnými projektmi vytvoril nové nástroje prevencie pred povodňami a pred suchom, umožnil obnovu krajiny, zlepšenie údržby zanedbanej infraštruktúry v území a vytvoril priestor na zefektívňovanie správy a manažmentu povodí a krajiny, na uplatňovanie nových technológií, ekosystémových a efektívnych technických prístupov, ale aj na uplatnenie inžinierskeho potenciálu, regionálnej a miestnej pracovnej sily. Tieto nástroje a nové prístupy majú pomôcť prekonať doteraz značne izolovaný prístup jednotlivých rezortných politík vo vzťahu ku krajine a k jej stavu. Nový prístup má do spoluzodpovednosti za stav krajiny a mieru rizík vtiahnuť farmárov, lesných hospodárov, ale aj mestá a obce, ako aj správcov vodných tokov. Spoločný prístup a diskusia týchto zainteresovaných strán, subjektov a organizácií má vyústiť do vyvázenejších rozhodnutí o investíciách, revitalizačných opatreniach a prioritách manažmentu povodí, má tiež vyústiť do vhodnejších postupov hospodárenia s pôdou a má byť príležitosťou na ekonomický rozvoj a environmentálnu obnovu našej krajiny.

Ing. Martin Kováč

spĺnomocnenec vlády SR pre územnú samosprávu,
integrovateľný manažment povodí a krajiny
www.krajina.gov.sk